

HRVATSKA SREDNJOVJEKOVNA HODOČAŠĆA

Branka Purgarić-Kužić

Hodočašće je u srednjem vijeku vrlo prisutna i i rasprostranjena pojava. Ono svakako pokazuje vjerski mentalitet tadašnjih ljudi, njihovo gledanje na Boga, svijet i društvo. S velikim oduševljenjem i predanošću srednjovjekovni je čovjek kretao na put koji je u ono vrijeme bio svojevrsan podvig. Na tim udaljenim putovanjima hodočasnici su susretali njima dotada potpuno neobične ljude, običaje, ideje i društvena uređenja. Postojeće barijere proizašle iz nepoznavanja i nepovezanosti smanjivale su se, a svijest o rasprostranjenosti i silini njihove kršćanske vjere sve je više rasla.¹ Mnoge su ceste probijene, a pomorski putovi uspostavljeni (Mleci - Jaffa), baš zbog potreba hodočasnika. Neki od hodočasnika pisali su dnevnike, putopise i izvještaje s osnovnom svrhom da posluže njihovim sugrađanima kao zanimljivo štivo i vrelo podataka o dalekim zemljama.²

Velika je šteta što danas ne posjedujemo putopise naših hodočasnika. Oni ili nisu bili ni napisani ili su u previranjima prošlosti za nas zauvijek izgubljeni.³ Historičari koji su radili na ovoj zanimljivoj temi morali su se zadovoljiti kratkim i prilično beživotnim podacima iz oporuka (najvredniji izvor), notarskih knjiga, popisa hodočasnika, raznih

¹ Zbog velikih gužvi koje bi nastale uslijed golemog broja hodočasnika u Aachen u crkvene su vlasti odlučile izlagati relikvije svakih sedam godina, i to svakoj naciji u drugom dijelu grada (kako navodi N. Budak u *Hrvatska hodočašća u Aachen*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 24, (1991), 19

² Npr. *Capadotistrina knjižica Itinerario iz 1458. god.* koja je služila kao dobar vodič za sve hodočasnike u Jeruzalem. Za nas su važni putopisi onih ljudi koji su na putu u Jeruzalem prolazili našim krajevima, te o njima zabilježili svoje dojmove, npr. putopis/dnevnik Konrada von Grünemberga iz 1486. god. s ilustracijama; dio koji se odnosi na našu zemlju sa srednjonjemačkog na engleski preveo je Edo Pivčević Konrad von Grünemberg's Visit to Croatian Coastal Towns in 1486., *BC review* 17, 23-42. Zatim putopis Santa Brascie iz 1480. god. *Viaggio in Terrasanta*; taj je putopis s posebnim osvrtom na Hvar komentirao Slobodan Novak u članku *Hodočasnik Santo Brasca na Hvaru 1480. god.*, *Hvarski zbornik VI, Hvar 1978*, 45-54. Na proučavanju putopisa Pietra Casole iz 1434. god. (koji se isto kao i Brascin čuva u Biblioteci Trivulziana u Milanu) radio je Jorjo Tadić. On je ujedno u svojoj knjizi *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Dubrovnik 1939., dosta prostora posvetio hodočasniciima koji su na svom putu u Jeruzalem posjetili Dubrovnik. Tu su još kao vrijedni izvori: dva putopisa dominikanca Felixa Fabrija iz 1480. i 1483. god., putopis Georgesa Lengheranda i Pierrea Barbatrea, putopis irskog franjevca Cimeona Semeonisa iz 1323. god. te djelo anonimnog pisca iz 1480. god. *Put u sveti grad Jeruzalem*.

³ Izuzev djela Bartola Đurđevića *O patnjama zarobljenika i kršćana koji žive pod Turcima*, Antwerpen 1544. i *Zrelo svetih mjeta u Svetoj Zemlji*, Rim 1566., u kojima opisuje svoj boravak u Palestini.

vodiča i priručnika za hodočasnike, te predmeta koji su služili kao poklon i zavjetna molba (ex voto).⁴

O najstarijim hrvatskim hodočašćima vrijedne nam podatke donosi Eduard Peričić.⁵ O značenju prisutnosti franjevaca na Sionu za naše hodočasnike saznajemo iz knjige Bonaventure Duda "Nikola Tavelić - prvi hrvatski svetac".⁶ Na oporukama iz Šibenika za razdoblje od 1451. do 1469. (izuzevši razdoblje od 1459. do 1463.) radio je Josip Kolanović. Iz njih je izvukao dosta podataka o molitvama, odredištima, sudionicima te o značenju hodočašća u to vrijeme.⁷ Općenito o temi hodočašća pisao je i Tomislav Raukar u radovima "Komunalna društva u Dalmaciji u 14. st."⁸ te "Društveni razvoj u Hrvatskoj u 15. st."⁹, a u svojim knjigama "Crkva i kršćanstvo u Hrvata - srednji vijek"¹⁰ i "Kršćanstvo na hrvatskom prostoru"¹¹ Franjo Šanjek se posebno osvrnuo na hrvatske bratovštine i hodočašća dominikanaca u 15. i 16. st. On je u novoizašloj "Hrvatskom povijesnom zemljovidu" također napisao popratni tekst uz kartu koja prikazuje hodočašća Hrvata tijekom povijesti.¹²

Svojim radom "Hrvatska hodočašća u Aachen" Neven Budak upozorava na potrebu posvećivanja veće pažnje prostoru sjeverne Hrvatske i Slavonije u pogledu tamošnjih hodočasničkih tokova.¹³ a Veselin Kostić u knjizi "Kulturne veze između jugoslavenskih zemalja i Engleske do 1700. god." donosi zanimljiv podatak da su naši pomorci i trgovci posjećivali grob sv. Thomasa Becketta u Canterburyju.¹⁴

Gore navedeni radovi daju nam odgovore na neka od mnogih pitanja koja postavljamo želeći stvoriti sliku srednjovjekovnog hodočasnika.

Ponajprije, zašto se netko odlučio krenuti na takav put? Na prvom je mjestu, svakako, vjerski motiv. Ljudi tog vremena živjeli su u uvjerenju da su grešni već samim tim što postoje (istočni grijeh) te da će taj svoj grijeh morati okajati u zagrobnom životu. Mnogi su bili toliko pobožni da su željeli dobiti oprost grijeha i blagoslov za sebe i svoje bližnje prije nego dođu pred Božji sud. Hodočastilo se i zbog učinjenih zavjeta. Oni su se davali najčešće u smrtnim opasnostima, za ozdravljenje bolesnih, za sretan povratak kući, te za duše umrlih.

Na hodočašća se išlo i po kazni. Često je to organizirala Crkva poslije inkvizitorskog postupka. Ovisno o težini prijestupa određivala su im se veća ili manja hodočašća.

⁴ Budak, n. dj., 15.

⁵ Vijesti o najstarijim hrvatskim hodočašćima, Bogoslovna smotra, LIV (1948) 4, 550.-552.

⁶ Odlomak - Tavelićeva svjedočka služba u Palestini, Zagreb 1971., 62.-66.

⁷ J. Kolanović, Prilog povijesti šibenskih hodočašća u kasnom srednjem vijeku, Croatica Histiaa Periodica VI, Zagreb 1982. br. g. 13.-35.

⁸ T. Raukar, Komunalna društva u Dalmaciji u 14. st., Historijski zbornik XXXIII-XXXIV, Zagreb 1980-1981., 139.0209.

⁹ T. Raukar, Društveni razvoj u Hrvatskoj u 15. st., HZ XXXVIII, Zagreb 1985., 75.-94.

¹⁰ Zagreb 1993., 355.363., dalje Crkva...

¹¹ Zagreb 1991., 599.-602., dalje Kršćanstvo...

¹² L. Lučić i ostali, Hrvatski povijesni zemljovidi, Zagreb 1993., 67.

¹³ Budak, n. dj., 15.-21.

¹⁴ V. Kostić, Kulturne veze između jugoslavenskih zemalja i Engleske do 1700., Pos. izdanja SANU, knj. 458., Beograd 1972., 8.

Po ovome se može zaključiti da hodočašća nisu bila nimalo laka. Dapače, bila su vrlo opasna zbog razbojnika te zbog gladi, bolesti i nevremena na putu. Oni koji su na njih išli svojevrijedno očito su stvarno vjerovali i silno željeli da dođu što bliže Bogu. Bilo je i onih koji su hodočastili cijelog života živjeći kao asketi i pustinjaci.

Postojali su i politički razlozi za hodočašće.¹⁵ Križarski ratovi su spoj političkog i vjersko-hodočasničkog. Poznato je da je Papa obećao svima koji krenu u rat za oslobođenje Svete zemlje oprost svih grijeha.

Treba spomenuti da su mnogi na hodočašće išli zbog puke želje za putovanjem, kao današnji turisti, s ciljem da vide nove, nepoznate krajeve, razonode se, sklopc nova poznanstva i poslove, a ujedno da oni bogatiji i moćniji pokažu svoj sjaj.

U teškim vremenima za naše krajeve, u doba velike opasnosti od Turaka sve se više molilo za očuvanje i oslobođenje zemlje. Povod hodočašću bila je i kuga.¹⁶

Najstarije potvrđene vijesti o hrvatskim hodočašćima datiraju iz IX. stoljeća. Dubrovački ljetopisac Ranjina u djelu "Anali di Ragusa" spominje svećenika Ivana koji je 843. god. mletačkom lađom pošao u Jeruzalem, "da bi zbog zavjeta pohodio Sveti Kristov grob"¹⁷ U središte akvilejske patrijaršije hodočastili su mnogi viđeni Hrvati IX. stoljeća (knezovi Trpimir, Branimir, Braslav...) o čemu nam svjedoči zapis u Čedadskom evanđelistaru.¹⁸ Naši ljudi išli su u Svetu zemlju kao sudionici neuspjele križarske vojne hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II. 1217-1218. god.¹⁹

Još u ranom srednjem vijeku Hrvati su imali svoj posebni oltar u zavjetnoj crkvi u Aachenu, prijestolnici Karla Velikog.²⁰

Glavna odredišta hodočasnika iz naših primorskih krajeva bili su: Rim, Jeruzalem, razna marijanska svetišta (Assisi, Loreto, Recanati), grobovi svetaca (Compostela - sv. Jakov, Canterbury - sv. Thomas Beckett, Padova - sv. Antun, Apulija - sv. Bernard, Bari - sv. Nikola). Iz kontinentalne Hrvatske išlo se u Aachen, Köln i Prag. Hodočašćenje u Jeruzalem bilo je svakako najcjepkavije. Pohodio se Kristov grob, a i mnoga druga znana mjesta iz njegova života. Takvo putovanje bilo je vrlo skupo i naporno, pa se u proučenim oporukama spominje vrlo rijetko. Veliku pomoć našim hodočasniciima na Istoku pružala su konzularna predstavništva i trgovački punktovi Dubrovačke Republike.²¹ Isto tako su za kršćanske hodočasnike bili od koristi i franjevci koji su živjeli u samostanu na Sionu kao čuvari Svete zemlje (među njima je potkraj XIV. st. bio i sv. Nikola Tavelić)²² te djela Bartola Đurđevića.²³

¹⁵ Tako npr. saznajemo iz rada I. Voje, Romanje Ulrika II Celjskog v Kompostelo k sv. Jakobu, Zgodovinski časopis XXXVIII, Ljubljana 1984., 225.-227., da je Herman II poslao svoga unuka Ulrika II 1430. god. na hodočašće u Santiago de Compostela, te da je taj pohod uz neosporno vjerski, imao i politički karakter, tj. želju za jačanjem moći Celjskih

¹⁶ Na temelju oporuke iz Šibenika za razdoblje od 1451. do 1469. (izuzev 1459-1463.) Kolanović je zaključio da su hodočašća u 1452/53., 1456., 1464. i 1468. mnogo brojnija nego obično, a upravo je tih godina u Šibeniku harala kuga.

¹⁷ Peričić, n. dj., 550.

¹⁸ Peričić, n. dj., 550., T. Macan, Povijest hrvatskoga naroda, Zagreb 1992., 24.

¹⁹ Peričić, n. dj., 551.

²⁰ Šanjek, Crkva..., 356.

²¹ Šanjek, Crkva..., 356.

²² Duda, n. dj., 64.

²³ vidi bilješku 3

Rim je u srednjem vijeku bio najpoznatije hodočasničko mjesto. Osobito u vrijeme jubilejske (Svete) godine koja se obilježavala svakih 50 godina. Prvu takvu jubilejsku godinu proglasio je papa Bonifacije VIII. 1300. god. Te godine opraštali su se svi grijesi. Dante Alighieri opisuje u svojoj "La Divina commedia" zanos hrvatskog hodočasnika koji je došao 1300. g. u Rim.²⁴ Tamo su postojala mnoga konačišta za različite nacionalne skupine. Hrvatska kolonija je, predvođena hrvatskim svećenikom Jeronimom iz Potomja na Pelješcu, 1453. god. posebnom bulom pape Nikole V. dobila na dar trošnu crkvicu sv. Marije na Ripetti. Osim što su je obnovili i promijenili ime u sv. Jeronim, sagradili su i gostinjac (utemeljen 1441. god.) za siromašne hodočasnike iz domovine te bolnicu sv. Jeronima.²⁵

Hodočašća u marijanska svetišta postaju brojnija osobito nakon XIII. stoljeća, otkada se Marija počinje štovati kao velika zagovornica oprosta grijeha.

Prilikom hodočašćenja u Assisi, rodni grad. sv. Franje, cilj im nije bila crkva sv. Franje, već crkva sv. Marije od Anđela (Sancta Maria de Angelis), točnije mala kapela zvana "Portiuncula". Vjerovali su da će u njoj, zahvaljujući velikom zalaganju Majke Božje kod Isusa, dobiti oprost za sve svoje grijeha.²⁶

Hodočastilo se i u druga dva marijanska svetišta u Markama, u Italiji - u Loreto i u Recanati - što je bilo usko povezano s legendom o prijenosu nazaretske kućice. Naime, ta je kućica bila zbog opasnosti od Arapa prenesena na krilima anđela iz Palestine na Trsat kod Rijeke. Svega tri godine kasnije, 1294., "Santa casa" je odlebdjela u Recanati, odakle se nakon osam mjeseci premjestila u Loreto. Poznato je da je u Recanatiju djelovala hrvatska bratovština "Fraternitas Sclavorum s. Petri Martyris", a Hrvati su imali svoju bratovštinu i u Loretu.²⁷

Također se išlo i u mjesta gdje su se čuvale relikvije svetaca. Najpoznatije takvo proštenije svakako je Santiago de Compostela, na sjeverozapadu Španjolske, u Galiciji.

Gradovi uz istočnu obalu Jadrana bili su i sami ciljevi domaćih i stranih hodočasnika. U Rovinju se posjećivala crkva sv. Eufemije, na Trsatu Marijina crkva, u Zadru Sv. Šimun, a u Dubrovniku katedrala itd.

U mnogim našim gradovima u kojima su se hodočasnici okupljali ili su bili samo na prolazu, stvarane su bratovštine za ugošćavanje "romeja" (hodočasnika koji su išli u Rim), "palmiera" (Jeruzalem) i "pelegrina" (Santiago de Compostela), te bratovštine za gradnju mostova i sigurnost putova.²⁸

U Šibeniku je 1414. god. osnovana Bratovština sv. Jakova, pa stoga nije čudno što su u Compostelu i unatoč udaljenosti Šibcnjani rado odlazili (prema analizi J. Kolanovića odmah iza Rima i Assisija).²⁹ Istoimena bratovština osnovana je i u Zadru već 1203. god.³⁰

²⁴ Dante Alighieri, Božanstvena komedija, Raj XXXI, 103., preveo Iso Kršnjavi, Zagreb 1915., 223. "...Kako onaj, koji možda iz Hrvatske dolazi, da vidi našu Veroniku, pa radi staroga pričanja ne može da se sit nagleda, ali kaže u sebi, dok ju pokazuju: "Gospodine moj Isuse Kriste, pravi Bože, tako je dakle izgledalo lice tvoje?"..."

²⁵ Peričić, n. dj., 551.

²⁶ N. Foster, Hodočasnici, Zagreb 1986., 136.

²⁷ Šanjek, Crkva..., 375.

²⁸ Šanjek, Kršćanstvo..., 225.

²⁹ Kolanović, n. dj., 24.

³⁰ Šanjek, Kršćanstvo..., 219.

U kontinentalnoj Hrvatskoj takva mjesta hodočašća bila su Luđbreg i Remete. Iz sjeverne hrvatske i Slavonije hodočasnici su se češće odlučivali krenuti u središnju Europu negoli na Sredozemlje. U izvorima se spominju pod zajedničkim nazivom "Ugri", što se osim na Hrvate i Slavonce odnosilo još i na Mađare i Slovence. Koristili su se putovima koji su ih preko Beča i Salzburga dovodili do Frankfurta ili Mainza, a odatle do njihova konačnog cilja - Kölna (vjerskog središta tog dijela Europe, prozvanog "Jeruzalem sjevera") ili Aachena. U XIV. stoljeću uz aachensku katedralu Ludovik Anžuvinao je dao sagraditi reprezentativnu Ugarsku kapelu, te je od tog vremena posjet bio još brojniji.³¹

Na temelju proučenih oporuka može se zaključiti da su postojala dva oblika hodočašća - osobna i zamjenska. Pojedinaac koji je imao namjeru osobno krenuti na hodočašće najprije bi sastavio oporuku kojom je regulirao sve svoje poslove. Postojali su i oni koji su u svojoj oporuci ostavljali legat da netko, nakon njihove smrti, umjesto njih ode na hodočašće i tako ostvari njihov zavjet, dobije blagoslov za njihovu dušu ili oprost grijeha. Oporučitelji su u svojim oporukama za troškove hodočašća određivali novac, dio svog imetka (vinograd, zemljište, knjige, nakit, stoku, itd.) ili čak sav imetak. Najveći broj ih je ostavio legat za jednog hodočasnika, iako ih ima i za dva, tri, četiri, pa i osam.³²

Na hodočašća su išli i muškarci i žene, te ljudi različitog društvenog i socijalnog statusa. Izgleda da se plemstvo radije odlučivalo da umjesto hodočašća podigne neku crkvu, bolnicu ili da pomogne bratovštine.³³

Najčešće je jedan hodočasnik trebao ići samo na jedno odredište, ali se znalo dogoditi da mora posjetiti dva ili više. Oporučitelj je redovito određivao mjesto hodočašća, no bilo je i slučajeva kada je oporučitelj odredio da se ide u Rim, Compostelu ili Jeruzalem, ovisno o troškovima. U nekim slučajevima određivao je i tko će ispuniti legat (žena, sin, brat, muž, sluškinja, bratovština, redovnik), no mnogo češće se to prepuštalo savjesti izvršitelja oporuke (commissarii).

Rok izvršenja legata bio je različit i rijetko je točno određen, tako da su se hodočašća realizirala tri do pet godina nakon smrti oporučitelja, no postoji slučaj da je pogodba ispunjena nakon više od dvadeset godina.³⁴

Troškovi hodočašća ovisili su o udaljenosti odredišta i o tome tko hodočasti. Najviše je stajao put u Jeruzalem, što je i razumljivo s obzirom na udaljenost.³⁵ Hodoča-

³¹ Npr. 1456. god. Ivan, sin Savarina de Savarino, ostavio je svoju imovinu ženi Sini pod uvjetom da pošalje za njega i njegovu sina, za starije i pretke te za sve kojima je ostao dužan, osam hodočasnika u Assisi. Zadarski plemić Mihovil Soppe u svojoj oporuci iz 1413. god. šalje dva hodočasnika u Compostelu, četiri u Rim i dva u Jeruzalem.

³² Kolanović, n. dj., 27-28.

³³ Mihovil Simčonić, šibenski plemić, odredio je 1466. god. da su izvršitelji oporuke dužni bez odgađanja poslati jednog hodočasnika u Rim, a drugog u roku od tri godine u Jeruzalem. Njegova djeca su 1490. god. sklopila ugovor sa fra Mihovilem Mikulotićem, da on ode u Jeruzalem. Pogodba je ispunjena 1493. god.

³⁵ Ako se kretalo iz Šibenika na put u Jeruzalem, trebalo je izdvojiti 40 do 80 mletačkih dukata, a do Composte 20 dukata.

snici su donosili posebne darove crkvama koje su pohodili. Najčešće svijeće, vosak i ulje.³⁶ Darivali su i novac, a plaćali su i mise.

Putovi kojima su se kretali naši hodočasnici bili su dio uobičajene srednjovjekovne prometne mreže. Sa zapadnom obalom Jadrana postojale su već uhodane brodske veze. Glavna polazna točka za europske hodočasnike u Svetu Zemlju bila je Venecija, čije su lađe, ovisno o prilikama na putu, pristajale u gradovima uz našu obalu (Poreč, Rovinj, Osor na Cresu, Zadar, Split, Hvar te Korčula i Dubrovnik). Tamo su se sklanjali od ne vremena, opskrbili namirnicama te kao pobožni ljudi posjećivali tamošnja sveta mjesta. Putovanje je najčešće trajalo cijelo ljeto i dobar dio jeseni.³⁷ Ako se putovalo kopnom, obično se kretalo uz obalu do Drača, a otuda Via Egnatijom do Carigrada.

Kako su naši hodočasnici išli u Compostelu, teže je odrediti. Moguće je da su cijelo vrijeme plovili, a isto tako i da su od Venecije preko Padove nastavljali cestama talijanskih hodočasnika ili opet kao Ulrik Celjski, kako se pretpostavlja, u Genovi ili nekoj drugoj luci uzeli brod, te njime otplovili do španjolske obale.³⁸ Na put se kretalo u društvu zbog straha od razbojnika i zvijeri. Ovisno o materijalnim mogućnostima, išlo se kolima, konjem ili pješke. Neki su čak išli bosu s vjerom da će im zbog takve žrtve Bog biti skloniji. Hodočasnici su bili odjevni u posebnu odoru - plašt šešir i štap, te su sa sobom nosili ispravu koja im je garantirala poseban status.

Zanimljivi su i podaci o smještaju i prehrani hodočasnika. U Kölnu je za njih podignuta Ugarska kuća gdje bi primjerice za obrok dobivali komad kruha, zdjelicu graha, komad slanine, dva vrča piva i mjericu vina, dok bi tijekom posta dobivali kruh, ribu prženu u ulju s maslacem i holandski sir.³⁹

Nameće se pitanje u kojoj su mjeri hodočašća ostavljala tragove na naše ljude i društvo. Može se pretpostaviti da su se hodočasnici vraćali kući puni dojmova, osupnuti ljepotom i velikom posjećenošću svetih mjesta i svjesni snage kršćanske vjere. Vjerojatno su donosili sa sobom i neke predmete, ili knjige kao uspomenu na različite narode i njihove običaje. Zadatak je hrvatske historiografije da tom pitanju posveti više pažnje. Bilo bi vrijedno i zanimljivo saznati kakav su dojam ti naši hodočasnici ostavili kod svojih domaćina.

I još nešto. Duh hodočašća i danas je jak. O tome nam svjedoče i Rim, Lourdes, Padova (kod nas Međugorje, Marija Bistrica, Trsat, Remete, Sinj i ostala mjesta) u koja dolaze ljudi iz cijelog svijeta priželjkujući uslišanje svojih molitvi. Gledajući ih tako na okupu u molitvi i pjevanju, nameće nam se zaključak da se nakon višestoljetne tradicije hodočašćenja gotovo ništa bitno nije promijenilo u njihovom izražavanju pobožnosti.

---

³⁶ Npr. Petar, sin Henrika Petrozna odredio je za crkve sv. Marije u Assisiju i Loretu voska u veličini i obliku ljudskog tijela.

³⁷ Putopisi navedeni u bilješci 2 daju nam vrijedne podatke o uvjetima putovanja. Lađe su bile vrlo velike, no najčešće prenatpane. Zbog nehigijene, velikih vrućina i razne gamadi mnogi bi se od putnika razboljeli, a neki bi čak i umirali (kuga). Uza sve to prijetila je i opasnost od gusara, Turaka, pa i same posade koja je za putnike bila velika nepoznanica. Krajem 15. st. vrlo popularni organizator hodočasničkih putovanja u Palestinu bio je Agostino Contarini od Jaffe.

³⁸ Voje, n. dj., 227.

³⁹ Budak, n. dj., 18.

Zusammenfassung

KROATISCHE MITTELALTERLICHE WALLFAHRTEN

Branka Prgarić Kužić

Die Wallfahrt war im Mittelalter ein verbreitete Erscheinung. E. Peričić, N. Budak, F. Šanjek, T. Raukar und andere bringen wichtige Angaben über die ältesten Wallfahrtsorte. Man machte Wallfahrten wegen Gelübden, aber auch aus Strafe, bzw. Buße. Diese Wallfahrten waren wegen Räubern, Hunger, Krankheit und Unwetter am Weg gefährlich.

Die ältesten belegten Angaben über kroatische Wallfahrten datieren aus dem IX. Jh. Die wichtigsten Bestimmungsorte der Wallfahrer aus den Küstengebieten waren: Rom, Jerusalem, verschiedene Marienwallfahrtsorte, Gräber von Heiligen. Von Binnenkroatien zog man nach Aachen, Köln und Prag. Im Mittelalter war Rom der bekannteste Wallfahrtsort, insbesondere während eines Heiligen Jahres. Ziele einheimischer und fremder Wallfahrer waren auch die Städte an der östlichen Adriaküste. Auf Trsat wurde die Marienkirche besucht, in Zadar die Kirche des Hl. Šimun, in Dubrovnik die Kathedrale. Die Wallfahrtsorte für das kontinentale Kroatien waren Ludbreg und Remete.

Auf Grund der untersuchten Hinterlassenschaften können wir schließen, daß es persönliche und stellvertretende Wallfahrten gab. Es gab auch solche, die ein Legat hinterließen, damit nach ihrem Tode jemand ihre Wallfahrten übernehme, so daß ihr Gelübde erfüllt werde.

Die Wallfahrtswege waren Teil des üblichen mittelalterlichen Verkehrsnetzes. Die europäischen Wallfahrer, die ins Heilige Land zogen, brachen von Venedig aus auf, und die Schiffe nach Venedig hielten in Poreč, Rovinj, Zadar, Split, Hvar, Korčula und Dubrovnik. In Köln war für Wallfahrer das Ungarische Haus errichtet worden, wo diese ein Stück Brot bekamen, einen Teller Bohnen, ein Stück Speck, zwei Krug Bier, etwas Wein, und während der Fastenzeit Brot, auf Öl gebratenen Fisch mit Butter und holländische Käse.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

POSVEĆEN DVADESETPETOGODIŠNJOJ SURADNJI
HRVATSKIH I GRADIŠĆANSKIH POVJESNIKA

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Ivana Lučića 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 130 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, ožujak 1996.